

((مختصر مکارم الاخلاق))

خوانندگان شریه شاید بخاطر داشته باشند که در یکی از شماره‌های گذشته (۱) از يك كتاب خطی فارسی به‌منوان «مختصر مکارم الاخلاق» بحث شد و گفته آمد که نسخه‌ای از آن در یکی از کتابخانه‌های بوردور واقع در جنوب آسیای صغیر موجود است که شاید نسخه منحصر بفرد باشد. ولی خوشبختانه اخیراً اطلاع پیدا کردیم که از این کتاب نسخه‌ای نیز در تبریز در کتابخانه شخصی حاج محمد آقای نخجوانی است.

این نسخه ۹۸ برگ دارد با ابعاد ۱۵ × ۲۰٫۴ (۹ × ۱۴٫۲) سانتیمتر که در هر صفحه‌ای ۱۵ سطر نوشته شده و بخط نستعلیق است.

آغاز نسخه: «بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله حمدًا یوجب النعماء و یمتری من غزادی فضله الی ما تم الصلوة علی خیر الوری شرفاً محمد ظل یمهدی نوره الی الامم. از مدت مدید و عهدی بعید باز خاطر نگران بود و ضایع ملتفت و همتی دامنگیر که در محاسن سیر تألیفی کرده شود و روزگار بفرصت آن مسامحت نمی‌نمود. تا شبی که فرصت مجلس عالی مجیرالدین نصر بن احمد الدهستانی دست داده بود ذکر آن آئینی تازه شد با تمام اجازت فرمود و بر لفظ کهر باران که در اینجا آنرا بنکر من مطرز باید کرد اشارت اورا با مثال تلقی کرده (ن. نموده) آمد و هم بدان دولت معاونت جسته شد و بیرون از محفوظ خود در این مجموع از هیچ نسخه استمداد کرده نیامد بجز از اخلاق حمیده آن بزرگ که این تألیف بدان مثال افتاد و این تصنیف بدان منوال دست داد... و اگر چند نثر پارسی شیوه معهود و طریق مألوف این داعی نبوده است لیکن ایادی و صنایع ولی نعمت آن اقتضا کرد که بهر طریق که ممکن بود در قضاء حق آن عواطف و عوارف خوضی نموده آید... و بناء این رساله بر جهل باب نهاده شد و الله الموفق...»

در آخر نسخه مستنسخ نام خود و تاریخ استنساخ را چنین مینویسد:

«تمت الكتاب الموسوم بمکارم الاخلاق و اتفق الفراغ من النسخة فی رابع عشرون من شهر الذی حجة الحرام سنة تسع و مائتان الف الهجرية النبوية المصطوية علیه افضل الصلوات و الحمد و النجیات علی یدی العبد الضعیف المحتاج الی رحمة الله تعالی اسمعیل بن محمود التبریزی سنة ۱۰۴۹۸»

با ملاحظه این دو نسخه و مقایسه آنها با یکدیگر دیده میشود:

۱ - جمله‌ای که در نسخه آسیای صغیر بعد از بسمله از طرف مستنسخ نوشته

شده بود و میرسانید که این کتاب مختصر «مکارم الاخلاق» است نه خود آن در نسخه تبریز نیست و بنا بر این شاید کتاب موجود خود «مکارم الاخلاق» باشد نه مختصر آن، بخصوص که عبارت «تمت الكتاب الموسوم بمکارم الاخلاق» که از مستنسخ نسخه تبریز است نیز این احتمال را تأیید میکند.

۲- بجای «مجیرالدین نجم بن محمد» که کتاب بنام وی تالیف شده است در نسخه تبریز «مجیرالدین نصر بن احمد» است.

۳- در برگ ۹۶ b از نسخه تبریز میگوید: «و چون کتاب روضه الوفاء تالیف افتاده است درین باب اختصار افتاد» و از اینجا معلوم میشود که مواف کتاب دیگری نیز بنام «روضه الوفاء» داشته است.

دکتر خیامپور